

TRØST

– SOM GREB OG BEGREB

Pædagogikken slås hele tiden med den omstændighed, at 'den verden, vi tænker i, ikke er den samme som den verden, vi lever i'. Det bliver aldrig så tydeligt som i studiet af trøst. De trøstende samspil mellem pædagogen og det barn, der bliver trøstet, går nemlig for sig på situationens, kroppens og følelsernes præmisser, ikke teoriens, skriver professor i pædagogik, Bent Olsen.

Af BENT OLSEN

Er voksnes trøst af børn et så tri-vielt indslag i hverdagen, at den aldrig kan blive et selvstændigt forskningsemne? Sådan kan man se på det, eftersom trøst ikke har nogen synlig bevågenhed inden for hverken pædagogisk forskning eller pædagogisk uddannelse. Hertil kunne man gævt hævde, at trøst er pædagogikkens suverænt væsentligste greb og begreb: De allerfleste af os er både blevet og har selv trøstet.

Set på afstand er trøst den rene magi: I løbet af bare syv minutter lykkes det Trine – hun er en af pædagogerne på legepladsen – at trylle al smerte og ulykke ud af Bjørns krop og sind, efter at han faldt af gyngen og slog sit knæ til blods. Dermed opviser hun en magisk styrke og effektivitet, som kunne minde om en vellykket djævueldrivelse. Femårige Bjørn kommer med et sidste snøft, kravler ned fra Trines skød og humper tilbage til de andre på legepladsen. Gyngen får dog lov til at forblive gyngende for den dag. Trine kan nu, lettet og tilfreds, konstatere, at 'nu er han vist færdigtrøstet'. Trøstescenariet fremstår som den fuldendt lykkelige forløsning, hvor Bjørn ved Trines mellemkomst sagte, men sikkert, vender tilbage til den komfortable tilstand af balance – helet så at sige.

Ingen trøstemanual

Hvor har hun det fra, Trine? Hun får udfrielsen af Bjørn til at fremstå som den enkleste og mest naturlige ting i verden. Men det er det ikke. Trøsten er et så sammensat væv af kropslige, emotionelle, mentale og kommunikerende samspil mellem Trine og Bjørn, at det forskende blik næppe klarer at komme helt til bunds i sagen. Der kommer mere endnu, for samspillet mellem Trine og Bjørn har ingen af dem kontrol over. Trine kan ikke ty til instruktionerne fra Trøstens metodebog, for den er ikke skrevet. Og hvis manualen virkelig fandtes, ville den alligevel være nytteløs: For Trines virtuose måde at afstemme sig med det uforudsigelige i situationen på – og med egen og Bjørns krop – kan ikke følge en regel eller en forskrift, uden at der går ged i den. Trøst bliver ikke til noget ved at følge forskrifterne i et koncept.

Det ligger i rytmen

Som i så megen anden pædagogisk virksomhed beror handlingers effektivitet på en opøvet sans for tid, tempo og rytme. Det er rytmen i brudens tale til gommen, der afslører, om hun virkelig elsker ham. I den oprigtige tale er alle kunstpauserne smidigt afstemte med indholdet i talen og hele situationen. Hendes tale består af en serie af intervaller, hvor sætningerne bindes sam-

men af små pauser. Det er netop rytmen i pauserne, der afgør, om den udkårne virkelig tror på hendes kærlighedserklæringer. På samme måde kan de stille pauser i trøsten, hvor der tilsyneladende ingenting sker, være helt afgørende for, om Bjørn virkelig kan føle sig ordentligt trøstet af Trine. Det er med andre ord i 'Kairos', trøsten fuldbyrdes. Kairos betyder 'det gunstige øjeblik' og er det ene af de antikke Grækenlands ord for tid. 'Kronos' er det andet, og det beskriver sekvens og rækkefølge som bevægelse over en lige linje. Hemmeligheden bag også trøstens effektivitet skal ganske givet søges i Kairos, i pædagogens praktiske mestring af krop, tid og tempo: i rytmen.

Trøst er tillært

Hele trøsterelationens forløb og udfald er lige så håbefuldt, som det er uforudsigeligt. Usikkerheden om udfaldet forstærkes af, at trøsten er læringsbaseret, for trøst er 'nurture', ikke 'nature'. Bjørn skal lære at blive trøstbar lidt ligesom fodboldspilleren, der skal gøre sig spilbar. Og Trine skal lære at 'spille trøstebolden' over til Bjørn, ikke der hvor han er, men der hvor han er på vej hen.

Men hvor, hvornår og hvordan har Trine lært det repertoire af trøstende strategier, hun råder over? Hun har det så afgjort ikke fra bacheloruddannelsen, for den omhand-

Trøsten er et sammensat væv af kropslige, emotionelle, mentale og kommunikerende samspil mellem pædagogen og barnet.

lede noget helt andet. Hverken hun eller hendes medstuderende har læst sig til trøst på pædagoguddannelsen eller er blevet undervist i det. Vil man på sporet af den tillærte trøst, kan undersøgelsen virkelig næres af denne nok så særprægede antagelse: 'Hvis du ikke allerede er pædagog, inden du begynder på pædagoguddannelsen, så bliver du det aldrig!' Eller smed, læge, ingeniør, stewardesse osv. for den sags skyld. Antagelsen har alene interesse, fordi den henleder opmærksomheden på betydningen af det liv, vi alle har levet, inden vi overhovedet sætter os til rette på en erhvervsrettet uddannelse.

Hemmeligheden bag den kvalitet, som Trine kaster ind i sit pædagogiske arbejde, skal altså med al sandsynlighed findes i de forudsætninger, som hun oparbejder gennem hele sin opvækst. Hendes, Bjørns og alle andre kroppe fungerer som den livshistoriske huskeseddel, der er med til at garantere dem en socialt dueligt livsførelse.

Trine og alle andre lærer trøstens mange facetter i en praktisk tilstand gennem titusindvis af praktiske øvelser og prøvelser. På den måde står alle i trøstelære hele livet, men uden at have en egentlig mester at efterligne. Trøst læres ikke ved at kopiere

»Det er i det praktiske mesterskab, trøsten erobres. Det sker ved at fornemme, være, mime, prøve, prøve om igen og igen.«

Bent Olsen

den anden, men som mime ved at gøre, efterprøve og øve. Læretiden begynder i en ung alder – faktisk lige så snart det lille barn kan genkende de følelsesmønstre, dets nære voksne viser det. Det er også nærliggende at inkludere alle lege- og venskabsgrupperne i og uden for institutionerne i trøstens oplæringsarena.

Det pædagogiske dobbeltliv

Det er i det praktiske mesterskab, trøsten erobres. Det sker ved at fornemme, være, mime, prøve, prøve om igen og igen. Her er vi fuldt og helt på situationens og kroppens niveau og ikke på refleksionens og teoriens. Det er ligesom med modersmålet, det læres også først i en praksissammenhæng. Grammatikken som det symbolske mesterskab støder først til mange år senere i livet – i skolelivet. Også trøstens symbolske mesterskab følger efter det praktiske. Ligesom vi kan og har lært at tale med hinanden uden grammatikkens mellemkomst, er trøst altså også gået under refleksionens radar.

På den måde lever Trine to præstationsliv i børnehaven: Et kropsligt-praktisk og et refleksivt. Den franske sociolog Pierre Bourdieu har udtrykt det på den måde, at den verden, vi tænker i, ikke er den samme som den verden, vi lever i. Og at det er, fordi Trine aldrig helt ved, hvad hun gør, at det, som hun gør, har en større mening, end hun selv ved af. ■

Læs mere:

Bent Olsen: TRØST - Bidrag til en jordnær, kropsnær og omtænksom pædagogik. Akademisk Forlag, 2020.

BENT OLSEN er professor i pædagogisk sociologi ved Institut for pædagogik og livslang læring på NTNU, Norges teknisk-naturvidenskabelige universitet i Trondheim. Han har en ph.d. fra DPU, Aarhus Universitet.